

Õiguskantsler

Käthlin Kaurla-Veski
Sillamäe Laste Hoolekande Asutus
Lootus
direktor@slootus.ee

Teie nr

Meie 07.03.2025 nr 7-5/241493/2501646

Kontrollkäik Sillamäe Laste Hoolekande Asutusse Lootus

Austatud direktor

Täna perekodu meeldiva ja konstruktiivse koostöö eest 18. juunil 2024 toimunud kontrollkäigu ajal ja järel.

Rõõmustab see, et laste eest hoolitsevad perevanemad elavad perekodus terve nädala lastega koos. Niisugune elukorraldus võimaldab saavutada lastega parema kontakti. Samas tuleks jälgida, et igas peres elaks mitte rohkem kui kuus last, ning vältida laste ühest perest teise viimist (välja arvatud erandjuhul, kui see on konkreetse lapse huvides vajalik). See aitab kaasa laste arenguks oluliste kiindumussuhete loomisele ja hoidmisele.

Palun perekodul koos perevanemate ja lastega kaaluda ja kokku leppida, kuidas oleks võimalik kõige paremini kaitsta üksteise privaatsust. Samuti on oluline, et perekodu töötajad toetaksid eri emakeelega laste identiteedi säilimist.

Laste arv peres

Kontrollkäigul selgus, et perekodu teises peres elas 2024. aasta kevadel korraga üheksa last, kuigi pere suurendamiseks ette nähtud kõik tingimused ei olnud täidetud ([sotsiaalhoolekande seaduse](#) (SHS) § 45⁷ lg 1¹). Asendushooldusel perekodus võib olla rohkem kui kuus last juhul, kui paigutamist vajavad ühe pere lapsed või esineb muu olukord, mille puhul on vaja tagada laste kooskasvamise võimalus, see on asendushooldusel olevate laste huvides, selleks annavad nõusoleku perre paigutatud ja perre paigutatavate laste seaduslikud esindajad ning see on kooskõlastatud Sotsiaalkindlustusametiga.

Põhjendasite, et pere kaks noort viibisid sel ajal kinnises lasteasutuses ja seega suurema osa ajast perekodus ei elanud. Selgitasite, et lisaks oli vaja üks neljanda pere laps üle tuua teise peresse, et tagada tema turvalisus.

Pere suurendamiseks puudus Sotsiaalkindlustusameti (SKA) kooskõlastus ja laste seaduslike esindajate nõusolek. Peres elanud lapsed ei olnud ühest päritoluperest. Ei olnud ka muid kaalukaid põhjusi, miks need lapsed oleks kindlasti pidanud koos kasvama. Juba enne seda, kui peresse paigutati turvalisuse kaalutlusel veel üks laps, oli pere lubatust suurem ning ei olnud arvestatud kõigi sama pere laste huve.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Asendushooldusel olevale lapsele tuleb luua pereeluga võimalikult sarnased elutingimused, et iga laps saaks piisavalt hoolt ja tähelepanu (SHS § 45⁵ lg 1). Mida rohkem on peres lapsi, seda vähem jääb perevanemal iga lapse jaoks aega ja seda pinnapealsemad on omavahelised suhted. Omavahelised suhted on aga lapse arengu alus.¹

Märkisite, et kinnisesse lasteasutusse määratud noored rikkusid perekodus olles alatasa reegleid ja lahkusid kodust. See märkus näitab ilmekalt, et kui perevanemal ei jagu igale oma hoolealusele piisavalt aega ja tähelepanu, siis ei ole noortel piisavalt turvalisi suhteid, mis neid perega seoksid ja perekodus hoiaksid.

Perekodust eemal viibivad noored vajavad perekodult ja perevanematelt samamoodi turvatunnet, et keegi neist hoolib, nende käekäigu vastu iga päev huvi tunneb, neid võimalikult sageli külastab ning neid alati koju ootab. Seega tuleb perekodul pingutada, et luua ka kinnises lasteasutuses oleva noorega usalduslik suhe, mis aitaks noorel oma käitumist muuta.

Ka sel juhul, kui laps saab kinnise lasteasutuse teenust, tasub kohalik omavalitsus perekodule asendushooldusteenuse osutamise eest. Seega peavad perekodu ja perevanemad hoolitsema eemal viibiva lapse heaolu eest samasuguse pühendumusega, nagu nad hoolitsevad kodus elava lapse heaolu eest.

Kirjutasite, et perekodu ülesanne on üksnes teavitada laste eestkostjaid pereliikmete arvu suurendamisest, ülejäänud ülesanded peab täitma kohalik omavalitsus. See ei ole õige. Laste arvu peres ei tohi suurendada enne, kui on täidetud kõik seaduses sätestatud tingimused.

Olukorras, kus pereliikmete arvu suurendatakse perekodu algatusel, mitte kohaliku omavalitsuse algatusel, peab aktiivselt tegutsema eeskätt teenuseosutaja. Kui perekodus tekib vajadus võtta peresse üle kuue lapse, tuleb teenuseosutajal kõigepealt teavitada sellest kavatsusest peres elavate laste seaduslike esindajaid ning veenduda, et kõik seaduse nõuded oleksid täidetud.

Linna- või vallavalitsus peab esitama Sotsiaalkindlustusametile taotluse selle lapse kohta, keda soovitakse perekodusse suurendatud perre elama saata. Enne taotluse esitamist peab linna- või vallavalitsus hindama lapse heaolu ning põhjendama lapse perekodusse elama asumise vajadust. Põhjendama peab ka erandlikke asjaolusid, millest lähtudes soovitakse peres laste arvu suurendada.

Laste seaduslike esindajate nõusoleku küsimisel ja SKA kooskõlastuse taotlemisel peavad linna- ja vallavalitsused tegema koostööd teenuseosutajaga.² Perekodu teab kõige paremini, millistelt linna- ja vallavalitsustelt on vaja pere suurendamiseks nõusolekut küsida. Lisaks tuleb linna- või vallavalitsusel esitada SKA-le teenuseosutaja põhjendatud nõusolek lapse paigutamiseks perekodusse ja tema eest hoolitsemiseks (vt ka SKA [juhendit](#)).

Palun pidage kinni SHS § 45⁵ lõikes 1 esitatud nõudest, et peres võib elada kuni kuus last. Perekodu võib võtta perre lapsi lisaks ainult sel juhul, kui kõik seaduses sätestatud tingimused on täidetud. See tähendab, et iga lapse koduvald või -linn on hinnanud lapse huve, põhjendanud kooskasvamise vajadust ja andnud allkirjastatud nõusoleku pere suurendamiseks. Pere suurendamise peab kooskõlastama ka Sotsiaalkindlustusamet.

¹ Vt ka [asenduskoduteenuse analüüsi](#), lk 41-45.

² [Lastekaitseaduse](#) § 8 lg 1; sotsiaalhoolekande seaduse, puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse ning tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmise seaduse 146 SE [seletuskirja](#) lk 6.

Laste liikumine ühest perest teise

Kontrollkäigul ilmnes, et perekodus on lapsi, kes on perekodu otsusel pidanud kolima mitmel korral ühest perest teise. Lapsed ei mõistnud ümberkolimise põhjust ning laste seaduslikud esindajad ei olnud ümberkolimisest teadlikud. Kolimise tõttu on vahetunud ka täiskasvanud, kes laste eest hoolitsevad. Lastel on keeruline pidevalt uute täiskasvanutega harjuda ja nendega usalduslikke suhteid luua.

Lapse asendushooldusel on oluline järjepidevus ja stabiilsus, mis võimaldab lapsel hoida emotsionaalseid suhteid oma hooldajatega ([ÜRO lapse õiguste konventsiooni](#) (LÕK) art 20). Asendushoolduse korralduse sagedane muutmine mõjub kahjulikult lapse arengule ja ei soodusta kiindumussuhete loomist ([ÜRO suunised laste asendushoolduse kohta](#), p 60).³

Laste ümberpaigutamist perekodu ühest perest teise tuleks vältida, välja arvatud juhul, kui see on lapse huvidest lähtuvalt vajalik. Sellise otsuse peab perekodu tegema koos lapse eestkostjaga, otsust tuleb põhjalikult kaaluda ja põhjendada. Enne otsustamist tuleb välja selgitada lapse arvamused ning ümberkolimise otsust lapsele põhjendada, nii et laps sellest aru saaks (LasteKS § 21).

Privaatsuse kaitsmine

Kontrollkäigul ilmnes, et mõned perekodus elavad lapsed sooviksid enda toa uksele lukku. Lapsed põhjendasid oma soovi peamiselt sellega, et mõned nende asjad on kaduma läinud. Üks laps ütles, et juhtkond käib mõnikord tema asju kontrollimas ja pärast seda ei ole asjad enam samas kohas, kuhu ta need jättis. Kontrollkäigul selgus veel, et perevanemad küll koputavad enne sisenemist lapse toa uksele, kuid ei oota lapse vastust ära. Perekodu personal selgitas, et toastele lukkude paigaldamine ei sobi kokku peremudeliga, mistõttu pole lukke paigaldatud.

[Eesti Vabariigi põhiseaduse](#) (PS) § 26 sätestab igaühe õiguse perekonna ja eraelu puutumatusele. Lapse õiguste konventsiooni artikli 16 kohaselt ei või ühegi lapse eraellu, perekonnaellu, kodusse ega kirjavahetusse meelevaldselt ega ebaseaduslikult sekkuda. Need sätted tagavad lapse õiguse privaatsusele, mis muu hulgas tähendab, et lapsel peaks olema võimalik olla oma toas omaette, kui ta seda soovib.

Last puudutavate otsuste tegemisel tuleb lähtuda lapse parimatest huvidest ja selgitada välja ka lapse arvamus (LasteKS § 21). Last kasvatav inimene peab lapse vanust ja arengutaset arvestades arutama lapsega tema hooldus- ja kasvatusküsimusi. Samuti tuleb arvestada, et kasvades ja arenedes soovib laps üha rohkem iseseisvalt tegutseda (LasteKS § 22 lg 2 p 1).

Oluline on tasakaalustada lapse privaatsuse kaitse ja vanemlik vastutus. Kuigi lapsele peab olema tagatud privaatsus, tuleb vanemal või last kasvataval inimesel tagada ka lapse turvalisus. Lapse toa uksele luku paigaldamine on üks võimalus lapse privaatsuse kaitsmiseks, kuid see ei ole ainus võimalus. Kui perekodu leiab, et toauksele luku paigaldamine on parim meede noorte privaatsuse tagamiseks, tuleks valida selline lukk, mida saab vajadusel avada ka väljastpoolt. Luku paigaldamise asemel on võimalik näiteks lastega kokku leppida, et enne lapse tuppa sisenemist koputatakse ja oodatakse ära lapse vastus. Kui laps muretseb oma isiklike asjade pärast, võib tema tuppa paigutada näiteks lukustatava sahtli või kapi.

³ Vt ka [asenduskoduteenuse analüüsi](#), lk 46.

Palun arutage lastega privaatsuse kaitse võimalusi ning leidke olukorrale lahendus, mis võtaks arvesse lapse vanust ja arengut ning sellest lähtuvat vajadust iseseisvuse ja privaatsuse järele.

Lapse identiteedi toetamine

Kontrollkäigul selgus, et perekodus elas erivajadusega väikelaps, kelle emakeel on eesti keel. Direktori sõnul oli lapse sõnavaras 20–30 sõna ning ta rääkis läbisegi eesti ja inglise keeles. Laps käis eestikeelses lasteaias, kuid perekodus rääkisid perevanemad ja teised lapsed temaga vene keeles.

Iga laps peab Eestis saama suhelda eesti keeles (PS § 6). Avalikud teenused (sh asendushooldusteenus) peavad olema kättesaadavad eesti keeles (PS § 51 lg 1; [keeleseaduse](#) § 8 lg 1).⁴ Vabariigi Valitsuse määruse „[Ametniku, töötaja ning füüsilisest isikust ettevõtja eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded](#)“ § 8 punkti 8 järgi peavad hoolekandetöötajad, sealhulgas perevanemad, oskama eesti keelt vähemalt B2-tasemel.

Perekodu peab aitama säilitada iga lapse identiteeti ja võimaldama suhelda oma vanemaga emakeeles (PS § 49; LÕK art 20 lg 3). Seetõttu on oluline, et perekodu pingutaks eesti keelt emakeelena kõneleva lapse eesti keele oskuse arendamise nimel. Sellele lapsele tuleks pakkuda eestikeelseid raamatuid ja teleprogramme, aga käia temaga ka teatrietendustel, kinos jm.⁵ Sel viisil on võimalik parandada ka teiste laste eesti keele oskust. Perevanemate eesti keele oskus on vajalik ka selleks, et toetada teise emakeelega laste üleminekut eestikeelsele õppele.

Palun hoolitsege selle eest, et kõik perevanemad oskaksid eesti keelt B2-tasemel, nagu nõuab keeleseadus.

Ootan Teie seisukohta võimaluse korral hiljemalt 30. maiks 2025.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Sotsiaalministeerium, Sotsiaalkindlustusamet, Sillamäe Linnavalitsus,
Kohtla-Järve Linnavalitsus, Narva Linna Sotsiaalabiamet

Margit Sarv 6938424
Margit.Sarv@oiguskantsler.ee

Kirke Vaino 6938425
Kirke.Vaino@oiguskantsler.ee

⁴ Vt L. Madise, L. Mälgsoo, [põhiseaduse paragrahvi 6 kommentaarid](#), alapunkt 3. – Ü. Madise (toim) jt. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2020.

⁵ Vt ka [asenduskoduteenus analüüsi](#), lk 63-64.